

24. Шелудько, Н. М. Роль банківської системи у стимулюванні економічного зростання [Текст] / Н. М. Шелудько // Фінанси України. – 2003. – № 3. – С. 121–124.
25. Щибиволок, З. І. Вступ до економічного аналізу комерційного банку [Текст] / З. І. Щибиволок. – Тернопіль : ТАНГ, 1998. – 70 с.
26. <http://www.bank.gov.ua> [Електронний ресурс].

Summary

In this article the situation that prevailed at this time in Ukraine's financial market and what measures should be taken to improve control of risk in the banking activities of insurance by insurance.

Отримано 24.09.2010

УДК 336.71

*О.Є. Чорна, канд. екон. наук, доц., Т.О. Блажийчук,
Дніпропетровський університет економіки і права*

ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ ДЕРЖАВИ

У статті розглянуто вплив іноземного капіталу на розвиток банківського сектора та економічне зростання в країні. При оцінці банків з іноземним капіталом особлива увага приділена діяльності банківських холдингів як основних інвесторів українських дочірніх банків.

Ключові слова: банківська система, банки з іноземним капіталом, фінансова стійкість, банківська холдингова група, економічне зростання.

Постановка проблеми. На сьогодні дослідження банківського сектора України, а саме: особливості його формування, капіталізація та рівень його розвитку є дуже актуальним і необхідним. Банківська система є одним із найрозвинутіших елементів фінансово-економічного сектора країни, оскільки у зв'язку з переходом до ринкових відносин банки стали ключовими елементами цього процесу, її реформування було розпочато раніше за інші сектори економіки. Звичайно ж, показники діяльності банківського сектора значно кращі за ті, що були на початку становлення незалежності України. Відбувається зростання ділової активності населення, впроваджуються нові сервіси та послуги, здійснюється широкий спектр кредитних, депозитних, розрахункових, гарантійних, документарних операцій, посилюється з кожним роком міжбанківська конкуренція.

Але, незважаючи на усі ці позитивні процеси, що відбуваються у банківському секторі, він усе одно залишається недосконалим і не ві-

дповідає вимогам реальної конкурентоспроможності економіки. Причиною цього є не лише кризові явища, що відбуваються в економіці, але й недосконале провадження грошово-кредитної політики Національним банком України, дії влади та внутрішньобанківські фактори.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема впливу іноземного капіталу на банківський сектор України та загальне економічне зростання досліджується на сьогоднішній час багатьма науковцями та вченими. Проблеми фінансової стійкості банків, рівень їх капіталізації та стан ліквідності банків досліджуються у роботах Ж. Довгань, Ю. Серпенінової. Дослідження зв'язків між іноземними банківськими інвесторами та вітчизняними банками відображено у роботах В. Шапран, В. Духненко, Н. Задерей.

Мета статті. Оскільки нині ми спостерігаємо тенденцію до збільшення присутності іноземного банківського капіталу у банківському секторі України, то дуже важливо зрозуміти та дослідити вплив діяльності іноземних банківських холдингів на українські банки. Саме тому метою даного дослідження є визначення нинішньої ситуації та основних тенденцій у банківському секторі загалом, а також визначення впливу та взаємозв'язку між іноземними інвесторами та вітчизняними банками.

З огляду на це можна виділити основні теоретичні та практичні завдання:

- визначення основних показників діяльності банківського сектора України та аналіз їх динаміки протягом останніх років;
- визначення основних напрямків здійснення оцінки фінансової стійкості банків та фактори, що мають безпосередній вплив саме на фінансову стійкість банківських установ;
- обґрунтування та виділення основних актуальних проблем, що існують у банківському секторі України;
- аналіз рейтингу надійності іноземних банків, представлених в Україні, визначення їх становища за кордоном;
- аналіз успішності розвитку іноземного банківського бізнесу в Україні та подальші перспективи.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи основні показники діяльності банків України, бачимо, що кількість зареєстрованих банків загалом має позитивну динаміку, окрім останнього року. Також спостерігається зменшення кількості банків у стадії ліквідації. Ще в 2006 році, як і в 2007, їх було 19, але вже у 2008 році їх кількість скоротилася до 13. Отже, бачимо, що кількість діючих банків на кінець 2009 року становила 182, до 2008 року динаміка діючих банків була позитивною, тобто зростаючою (з 170 у 2006 році до 184 у 2008 році).

Стосовно банків з іноземним капіталом, то тут динаміка дуже схожа. На кінець 2009 року в Україні зареєстровано 51 банк з іноземним капіталом (що на 32 % більше, ніж у 2006 році), з них 18 із 100 % іноземним капіталом (що на 28 % більше порівняно з 2006 роком). Тобто частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків України загалом має позитивну динаміку: з 27,6 % у 2006 році вона збільшилася до 35,8 % у 2009. Але через те, що кількість банків з іноземним капіталом за 2009 рік зменшилася на 2 банки, відповідно, і частка іноземного капіталу у банківській системі України була трохи зменшена (на 0,9 %).

За станом на 31.12.2009 обсяг активів банківської системи становив 1 001,626 млрд. грн., що на 28,294 млрд. грн. більше, ніж за попередній рік. В основному зростання відбулося за рахунок значного збільшення високоліквідних активів (на 16,682 млрд. грн.) і зростання простроченої заборгованості за кредитами (на 29,325 млрд. грн.). Також спостерігається збільшення резервів під активні операції банків: з 48,409 млрд. грн. у 2008 році до 122,433 млрд. грн. у 2009 році. Причиною цього приросту стало збільшення резерву на відшкодування можливих втрат за кредитними операціями (рис. 1).

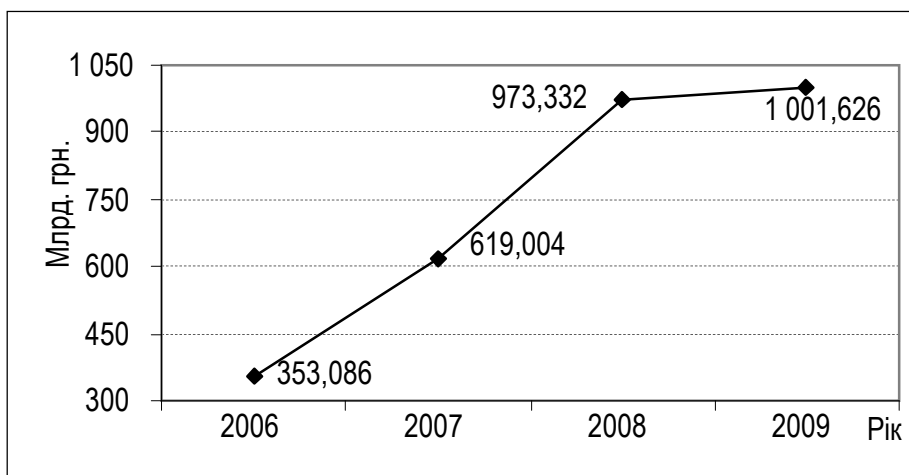

Рис. 1. Динаміка активів банківського сектора України, 2006-2009 рр.

Стосовно кредитних операцій, то тут спостерігається різке підвищення у 2008 році. Так, за 2007 рік кількість наданих кредитів зростала з 269,688 до 485,507 млрд. грн., тобто лише за рік спостерігається зростання на 80,3 %, а за 2008 рік надані кредити зросли на 63,21 % (до 792,384 млрд. грн.). Така ж ситуація спостерігається як у секторі довгострокових кредитів, так і кредитів, наданих фізичним особам (рис. 2).

Пасиви за станом на 31.12.2009 становили 880,302 млрд. грн., тобто порівняно з попереднім роком вони знизилися на 45,784 млрд. грн., влас-

ний капітал банків збільшився майже в 2 рази за 2008 рік (з 69,578 млрд. грн. до 119,263 млрд. грн.). І хоча за 2009 рік власний капітал банків трохи зменшився (на 4,088 млрд. грн.), частка капіталу у пасивах банку все одно продовжує зростати.

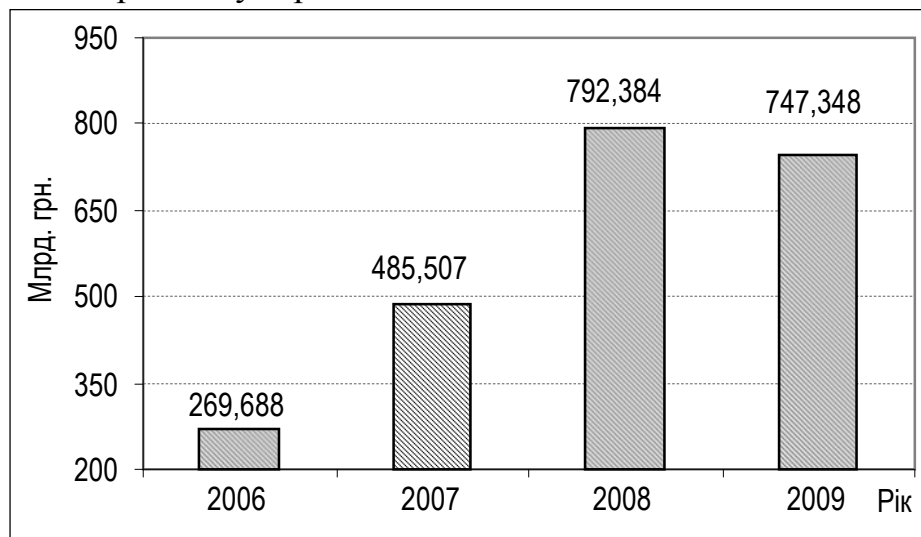

Рис. 2. Динаміка кредитів, що були надані банками України (2006-2009 рр.)

Зобов'язання банків також значно зросли з 2006 року. Ще в 2006 р. обсяг зобов'язань становив 297,613 млрд. грн., а вже за 2007 рік вони становили 529,818 млрд. грн., тобто зросли на 78,02 %. За наступний рік приріст зобов'язань становив 52,28 %, але за 2009 рік обсяг зобов'язань знизився (на 5,17 %, досягнувши 765,127 млрд. грн.), оскільки відбувався відтік депозитів з банків (рис. 3).

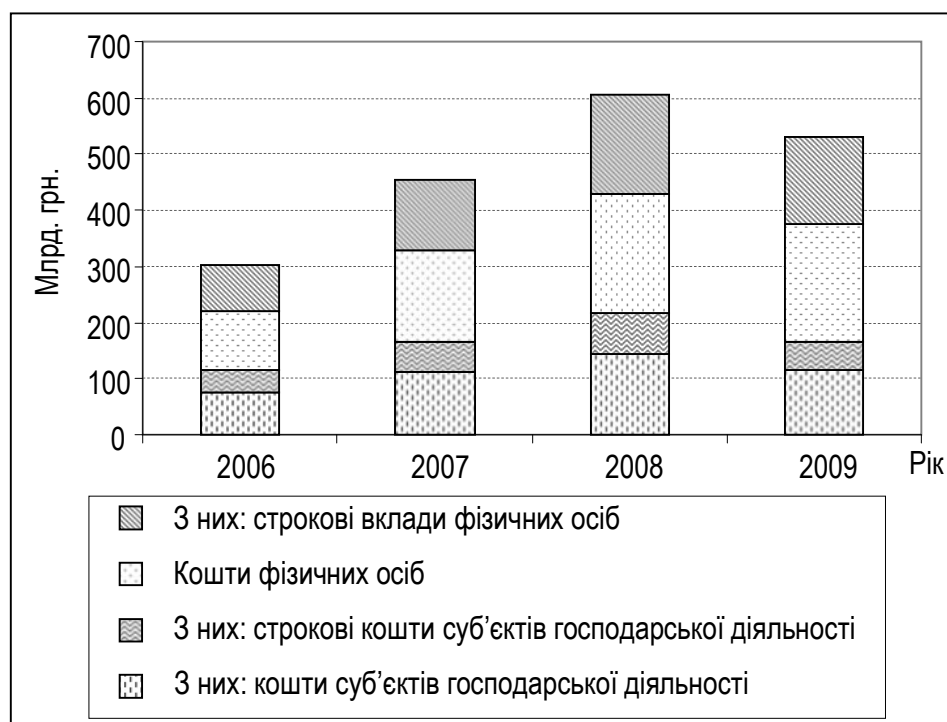

Рис. 3. Динаміка зобов'язань банків та їх структура в період 2006-2009 років [4]

Таблиця 1

Фінансові результати діяльності банківської системи України за 2006-2009 рр. [4]

Показник	Рік			
	2006	2007	2008	2009
Регулятивний капітал (млрд. грн.)	41,148	72,265	123,066	135,802
Адекватність регулятивного капіталу (H2)	14,19	13,92	14,01	18,08
Доходи (млрд. грн.)	41,645	68,185	122,580	142,995
Витрати (млрд. грн.)	37,501	61,565	115,276	181,445
Результат діяльності (млрд. грн.)	4,144	6,620	7,304	-38,450
Рентабельність активів, %	1,61	1,50	1,03	-4,38
Рентабельність капіталу, %	13,52	12,67	8,51	-32,52
Чиста процентна маржа, %	5,30	5,03	5,30	6,21
Чистий спред, %	5,76	5,31	5,18	5,29

Питання про забезпечення фінансової стійкості банків на сьогоднішній день є дуже важливим та актуальним, адже від цього залежить рівень розвитку банківської системи загалом і розвиток економіки в цілому (табл. 1).

На сьогоднішній день існує декілька напрямів здійснення оцінки фінансової стійкості банків:

- оперативний моніторинг макроекономічних тенденцій, а також економічної ситуації;
- моніторинг діяльності окремого банку (зміна клієнтської бази, умов залучення коштів та надання кредитів);
- аналіз звітності банків і динаміка основних показників банківської діяльності (відповідність нормативам НБУ, побудова діаграм та формування стратегії розвитку банку).

Необхідно визначити головні події 2008-2009 років, які мали суттєвий вплив на фінансову стійкість вітчизняних банків:

1. У лютому 2008 року закордонні банки мали певні труднощі, пов'язані головним чином з кризою ліквідності всього банківського сектора, що стало причиною ускладнень при залученні зовнішнього фінансування для українських банків. Однак тоді ще банки мали підтримку з боку населення, зокрема їх депозитні вклади.

2. Темпи зростання активних операцій банків почали знижуватися у травні 2008 року. Тоді ж відбулося збільшення вимог до позичальників, ускладнився процес одержання кредитів, неймовірно зросли ставки за депозитами.

3. У вересні 2008 року поширилися чутки про значні проблеми Промінвестбанку. Та вже у жовтні наслідком цього став масовий відтік депозитів населення із банківської системи, в результаті цього різко зменшилася ресурсна база банків.

4. У середині жовтня 2008 р. НБУ підписав постанову про заборону дострокового повернення термінових депозитів, що почало уповільнювати процес відтоку коштів. Також був суттєво обмежений доступ до зовнішнього фінансування, оскільки на світових фінансових ринках також загострилася ситуація. Як наслідок цього, посилилася недовіра з боку населення до всієї банківської системи та значний відтік коштів з банків. Звичайно ж, якими високоліквідними не були банки на той час, неможливо залишатися стабільним в умовах штучно спровокованої недовіри вкладників, які почали масово знімати кошти зі своїх рахунків.

5. До лютого 2009 року Україна опинилася серед п'яти країн світу, економіка яких найбільше потерпала від кризи [2].

Усе це зумовило погіршення стану банківської системи та економіки держави в цілому та виявило певні проблеми, які потребують усесторонньої оцінки та серйозних досліджень:

- спостерігається високий рівень уразливості банківського сектора та недовіра клієнтів до банківських установ;
- зберігаються високі ризики кредитування;
- виникають певні фактори, що визначають профіль ризиків банківської системи: висока залежність банківської системи від фінансо-

вого стану підприємств-позичальників і збільшення обсягів кредитів приватному сектору;

- зростають ризики, зумовлені розвитком іпотечного та споживчого кредитування;
- через кризові явища на європейських фінансових ринках і зниження кредитних рейтингів значної частини українських банків виникли складнощі із залученням іноземних інвестицій.

У цілому, за даними Асоціації українських банків, з моменту виникнення кризи восени 2008 року відтік коштів із банківської системи дорівнював 80 млрд. грн. [3].

Протягом інтенсивної реклами щодо простоти отримання кредитів обсяг наданих банками позичок за останні два роки зріс майже в 3 рази. Такий великий попит на кредити не завжди відповідав реальним можливостям позичальників щодо їх обслуговування та погашення. До того ж позичальники не завжди можуть об’єктивно оцінити наслідки інфляції, рівень безробіття, зростання цін, зменшення доходів. Водночас більшість кредитів, наданих фізичним особам, були кредитами на придбання товарів іноземного виробництва (автомобілів, побутової техніки, мобільних телефонів тощо), тобто здійснювалося приховане фінансування іноземних виробників.

Значною проблемою також є те, що дві третини кредитів, наданих вітчизняними банками фізичним особам, – це кредити в іноземній валюті. При цьому 70 % валютних кредитів населенню були надані найбільшими банками України, ще 12 % – банками II групи.

Наприкінці 2009 року рейтингове агентство “Експерт-Рейтинг” провело дослідження надійності іноземних банків, діючих в Україні. Приводом для цього дослідження стала відсутність на ринку чіткої системи орієнтирів, які могли б використовувати невеликі компанії, а також населення для визначення рівня зовнішньої підтримки, що можуть надати материнські банківські холдинги своїм дочірнім банкам в Україні.

Під час проведення дослідження були оцінені такі показники: масштаб роботи банківського холдингу; адекватність капіталу; ліквідність; якість активів; рентабельність операцій; зростання/зниження ринкової капіталізації. Було обрано 27 банків, результати діяльності яких було досліджено, з них найбільш високу оцінку отримали 9 банків, добру та задовільну оцінку отримали також 9 банків (табл. 2).

Таблиця 2

Рейтинг надійності іноземних банків, представлених в Україні [6]

№ пор.	Назва банку (країна, контрольований банк в Україні)	Рейтингова оцінка
--------	---	-------------------

1	Credit Agricole (Франція, Каліон Банк України, ІНДЕКС Банк)	A++
2	BNP Paribas (Франція, УкрСиббанк)	A+
3	Deutsche Bank (Німеччина, Дойче Банк Україна)	A+
4	Unicredit (Італія, Укрсоцбанк, Унікредитбанк)	A+
5	ING (Нідерланди, ІНГ Банк Україна)	A+
6	Intesa SanPaolo (Італія, Правекс-Банк)	A++
7	Citigroup (США, СітіБанк Україна)	A
8	Commerzbank (Німеччина, Банк "Форум")	A
9	ABN Financial Limited (Росія, Україна, Альфа-Банк Україна)	A+
10	Сбербанк (Росія, ДБ Сбербанка РФ)	B++
11	SEB (Швеція, СЕБ банк)	B++
12	Erste (Австрія, Ерсте Банк Україна)	B+
13	Swedbank (Швеція, Сведбанк, Сведінвестбанк)	B
14	Eurobank EFG (Швейцарія – Греція, Універсалбанк)	B+
15	ВТБ Банк (Росія, ВТБ Банк Україна)	B+
16	Raiffeisen International (Австрія, Райффайзен Банк Аваль)	B
17	Alpha Bank (Греція, Астра банк)	B+
18	Piraeus Bank (Греція, Піреус банк)	B+

Продовж. табл. 2

№ пор.	Назва банку (країна, контрольований банк в Україні)	Рейтингова оцінка
19	Bank of Cyprus (Кіпр, Банк Кіпра)	C++
20	Volksbank (Австрія, Фолькс банк)	C
21	ОТР (Угорщина, ОТП Банк Україна)	C
22	Marfin Popular Bank Publik (Кіпр, МТБ)	C
23	РКО ВР (Польща, КредоБанк)	C++
24	Банк Москвы (Росія, БМ Банк)	C
25	Procredit Holding (Німеччина, Прокредитбанк)	C++
26	Home Credit B.V. (Нідерланди – Чехія, Хоум кредит банк)	C++
27	Банк Грузії (Грузія, БГ Банк)	C

Рейтинг вказує на рівень зовнішньої підтримки, яку материнська банківська холдингова компанія спроможна надати своєму бізнесу в Україні.

Очолила групу лідерів французька банківська група Credit Agricole, власник банків ІНДЕКС та Каліон Банк Україна. На думку експертів, саме ця банківська група найменш постраждала від фінансової кризи порівняно з іншими інвесторами. Відомо, що на початок 2009 р. активи групи досягли рекордної позначки – 1,65 трлн. євро, що дозво-

лило віднести її до розряду крупних банківських холдингів світу. Credit Agricole змогла протистояти кризі завдяки характеру діяльності банківської групи, що передбачав активні операції на міжбанківському ринку. Це допомогло групі сформувати значний рівень ліквідності.

Висновки. Розвиток банківського сектора України та економічне зростання всієї економіки держави залежать не тільки від внутрішньої економічної політики, а як показала міжнародна фінансова криза, і від глобальних процесів які розгортаються в цілому світі. Український банківський сектор є невід'ємною частиною всесвітнього економічного простору, і фінансові ресурси, які надходять до економіки країни, суттєво впливають на розвиток та економічне зростання. Оцінка банків з іноземним капіталом, як найстабільніших банків на українському ринку, є закономірною і свідчить про те, що українські банки не мають можливостей для конкурування на міжнародному ринку.

Список літератури

1. Довгань, Ж. Капіталізація банківської системи України [Текст] / Ж. Довгань // Вісник НБУ. – 2008. – № 11(153). – С. 10–14.
2. Довгань, Ж. Фінансова стійкість банківських установ у період економічної кризи [Текст] / Ж. Довгань. – Вісник НБУ. – 2009. – № 4(158). – С. 20–27.
3. Офіційний сайт Асоціації українських банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aub.com.ua/>.
4. Офіційний сайт Національного банку України. Основні показники банківської діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/>.
5. Серпенінова, Ю. С. Оцінка факторів стану ліквідності банків України [Текст] / Ю. С. Серпенінова // Економіка, фінанси, право. – 2009. – № 2. – С. 19–23.
6. Шапран, В. [Текст] / В. Шапран, В. Духненко, Н. Задерей // Експерт. – 2009. – № 37(228). – С. 26–33.

Summary

Analyzing influence foreign capital on development of banking system and economic growth. Evaluating banks with foreign capital, it is important to focus on the activities of bank holding companies which the main investors of the Ukrainian subsidiary banks.

Отримано 27.09.2010

Чорна О.Є. Вплив іноземного капіталу на розвиток банківського сектора та економічне зростання держави / О.Є. Чорна, Т.О. Блажийчук // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України". - Суми, 2010. - Вип. 29. - С. 350-366.